

Moji ljubi mami Jelki v spomin

Předmluva

Předkládaná monografie se pokouší postihnout roli českých hudebníků v hudební kultuře 19. a počátku 20. století na území, které tvoří dnešní Slovinsko. Přestože je pojem „role“ na první pohled poměrně neurčitý, právě díky svému širokému významu může obsáhnout široké spektrum jejich působení včetně teoretických a ideových východisek.

Již samotný titul obsahuje dva etnicky vymezené pojmy – český a slovinský –, které jsou spojeny s převládajícím národnostním pojmoslovím v zemích habsburské monarchie. Pojem „Češi“, resp. „čeští hudebníci“ zahrnuje zástupce obou hlavních českých historických zemí (Čechy, Morava), a to bez ohledu na jejich mateřský jazyk, vedle Čechů v dnešním slova smyslu tedy i „české“ Němce. Většinou totiž nelze z pramenů a dalších dokumentů rozpoznat, o kterou z uvedených zemských a jazykových identit skutečně šlo.

Úvodní část monografie se pokouší nastínit změny politických a kulturních poměrů v českých a slovinských zemích v 19. století, které podměnily stále rostoucí migraci obyvatel českých zemí, mezi nimi především hudebníků, do Slovinska. Po kapitole líčící spolkové aktivity českých hudebníků ve Slovinsku následují oddíly věnované skladatelské, interpretační, pedagogické a teoreticko-publicistické činnosti českých hudebníků ve Slovinsku. Ve všech zmíněných oblastech se autor snaží vyrovnat s otázkami univerzality a národnosti v hudbě a s ideovými východisky českých hudebníků, a to zejména v souvislosti s tradičním dělením hudební kultury ve Slovinsku podle národnostního kritéria na hudbu „slovinskou“ a „německou“.

Při velkém počtu českých hudebníků působících ve Slovinsku ve sledovaném období nebylo možné zahrnout do výzkumu všechny hudebně aktivní osobnosti, kniha se soustředí především na roli těch, kteří významně přispěli k rozvoji slovinské hudební kultury. Nejde tudíž o uzavřené a vyčerpávající dílo, jeho cílem je vytvořit rámec pro další výzkum česko-slovinských hudebních kontaktů a ukázat, jakým zásadním způsobem činnost

českých hudebníků ve Slovinsku ovlivnila v 19. a na začátku 20. století postupný přechod od nadšeneckého diletantismu ke kvalitativnímu i kvantitativnímu vzepětí tamější hudební kultury.

* * *

Úvodem si dovolím připojit ještě několik poznámek osobního charakteru. Na počátku tohoto bádání stála do velké míry shoda šťastných okolností. Když jsem v posledním ročníku studia muzikologie na Filozofické fakultě v Lublani pobýval v rámci studentské výměny na univerzitě v Regensburgu, ani ve snu mě nenapadlo, že podstatnou část svého dosavadního vědeckého života zasvětim zkoumání české hudby. Všechno vlastně začalo v listopadu 2002, kdy jsem byl vybrán – vedle již existujících pobídek pracovat na tomto tématu – do badatelské skupiny zabývající se právě českou hudbu. Za vedení prof. Torstena Fuchse jsem se zaměřil na život a dílo česko-německého skladatele Fidelia F. Finkeho v letech 1908-1945. Při bádání v Sudetoněmeckém hudebním institutu v Regensburgu jsem se seznámil s dosud neznámými, avšak pro slovinskou hudební historii zásadními prameny, jako je např. deník skladatele Hanse Gerstnera. Výsledky této práce jsem shrnul v monografii *Hans Gerstner (1859-1939): življenje za glasbo (Hans Gerstner, 1859-1939: život pro hudbu)*, vydané v roce 2010. Když jsem pak byl v červenci 2003 pozván, abych na mezinárodním muzikologickém kolokviu v Brně představil své bádání, vazby na české kolegy a s nimi také další zajímavé badatelské okruhy se stále více rozrůstaly. Česká hudba začala v mém životě zaujímat stále větší roli. Ještě za studií v Regensburgu jsem se začal učit česky. Osud nebo náhoda tomu chtěly, že jsem právě v době zmíněného brněnského kolokvia poprvé navštívil Oddělení dějin hudby Moravského zemského muzea a našel tam dosud opomíjenou korespondenci mezi Leošem Janáčkem a Emerichem Beranem, dalším českým hudebníkem působícím ve Slovinsku.

Po návratu domů již má láska k české hudbě nepohasla. Již dříve mi bylo jasné, že právě čeští hudebníci významně ovlivnili hudební kulturu 19. a začátku 20. století ve Slovinsku. Nově objevené dokumenty z Beranovy pozůstalosti, kterou tehdy získala Univerzitní knihovna v Mariboru, mi poskytly materiál pro diplomovou práci, kterou jsem pod vedením prof. Matjaže Barba dokončil v létě roku 2004. Jejím přepracováním a doplněním vznikla má monografická prvotina *Emerik Beran (1868-1940): samotni svetovljan (Emerik Beran, 1868-1940: osamělý světoobčan)*, kterou v září 2008 vydalo nakladatelství Litera v Mariboru. Snaha o oživení Beranova významu pro slovinskou hudební kulturu vedla ke koncertnímu provedení Beranovy ouvertury k opeře *Melusina* (23. Slovinské hudební dny, 21. 4. 2008, Symfonický orchestr RTV Slovinsko; dirigent: Anton Nanut).

Téma česko-slovinských hudebních kontaktů jsem následně rozšířil ve své disertační práci *Vloga čeških glasbenikov v glasbeni kulturi na Slovenskem v 19. in začetku 20. stoletja (Role českých hudebníků v hudební kultuře ve Slovinsku v 19. a začátkem 20. století)*, kterou jsem 31. března 2009 úspěšně obhájil a 16. června 2009 jsem byl promován na doktora věd v oblasti muzikologie. O tři roky později jsem pak publikoval výsledky své práce v knize *Češki glasbeniki v 19. in na začetku 20. stoletja na Slovenskem* (Maribor: Litera – Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru, 2012), jejíž revidovanou a pro české prostředí adaptovanou verzi právě držíte v ruce.

Mé bádání o česko-slovinských hudebních vztazích významně ovlivnil kontakt s jedním s největších znalců života a díla Leoše Janáčka, prof. Johnem Tyrrellem z univerzity v Cardiffu. Ten se na mě v roce 2006 obrátil s prosbou, abych jej informoval o korespondenci mezi Janáčkem a Beranem. Tento první kontakt postupně přerostl v kolegiální

spolupráci a začátkem roku 2008 jsem nastoupil jako hostující přednášející na univerzitě v Cardiffu. Výsledky bádání na dané téma jsem představil rovněž na dalších domácích i zahraničních vědeckých sympoziích a externích přednáškách (mj. na Masarykově univerzitě v Brně, Karlově univerzitě v Praze, na univerzitách ve Štýrském Hradci, ve Vídni, v Lipsku, v Newcastleu, v Bristolu, v Bělehradě, v Sarajevu aj.).

* * *

Za vznik předkládané monografie patří dík především vedoucímu mého doktorského studia dr. Aleši Nagodovi, ale také prof. Stane Grandovi z Historického institutu Milka Kosa Slovinské akademie věd a umění za jeho kritické připomínky k úvodní kapitole věnované česko-slovinským kulturním vztahům. Velice děkuji rovněž recenzentům emeritnímu prof. Primoži Kuretovi, prof. Lubomíru Spurnému, prof. Jonatanu Vinklerovi, dr. Viktoru Velkovi, Mgr. Michaelae Běhanové a dr. Jitce Bajgarové. Jazykového zprostředkování tohoto tématu českým čtenářům se chopila s pomocí Petra Kuhara překladatelka Lenka Kuhar Daňhelová. K výsledné podobě knihy zásadně přispěli Jitka Bajgarová, Michaela Běhanová a Jiří K. Kroupa, kteří spolu s autorem přeložený text obsahově a stylisticky revidovali, doplnili a adaptovali pro české uživatele. Rád bych poděkoval také pražskému nakladatelství KLP – Koniasch Latin Press s. r. o. a především jeho jednatele Tamaře Kroupové a šéfredaktorovi Jiřímu K. Kroupovi, kteří rozpoznali a docenili význam tohoto díla pro hudební a širší kulturní historii a zařadili je do svého edičního plánu. Zvláštní poděkování patří institucím, které finančně podpořily přípravu a vydání této knihy: Ministerstvu kultury České republiky, Slovinské výzkumné agentuře, Lublaňskému festivalu (jmenovitě jeho řediteli Darku Brlekovi) a Mezinárodnímu hudebnímu festivalu Talichův Beroun (jmenovitě jeho ředitelce Tereze Králové).

V neposlední řadě bych rád poděkoval za podporu a pomoc při vzniku monografie své milované ženě Margaretě a drahým synům Jakobovi a Urbanovi, svým milým rodičům a všem nejbližším, kteří mě celá ta léta trpělivě povzbuzovali v mé práci.

Jernej Weiss

Redakční poznámka

Český překlad původní slovinské publikace z roku 2012 byl se souhlasem a s pomocí autora podstatným způsobem adaptován pro české kulturní prostředí. Tyto zásahy se promítly nejen do stylistické podoby textu, nýbrž i do jeho obsahové a faktografické stránky. Zatímco pasáže originálu věnované skutečnostem, které by měly být českému čtenáři běžně známy, byly zkráceny nebo zcela vypuštěny, překlad byl *in silentio* rozšířen a doplněn o jednotlivé poznámky a vsuvky osvětlující slovinské realie. Těmto zásahům se do určité míry vymyká úvodní kapitola o česko-slovinských kulturních stycích v minulosti, jejíž vyznění bylo záměrně ponecháno v podobě blízké originálu jako názorná ilustrace toho, jak představitelé současné slovinské vědy nahlíží na kulturní a politické poměry v českých zemích v 19. a na začátku 20. století.

Faktografické údaje byly ověřeny a revidovány v rámci možností daných dostupností potřebných pramenů a literatury, téměř v úplnosti byly však zkontrolovány, opraveny a doplněny bibliografické odkazy. Nově byl sestaven kompletní rejstřík všech osob zmíněných v textu a kniha byla doplněna margináliemi, inovovaným obrazovým doprovodem, anglickým abstraktem, seznamem značek a zkratk a přehledem pramenů a literatury.

Za redakční tým Jiří K. Kroupa